

bijlage

beschrijving van de verduurzamingsondersteuning voor
het mkb

Bijlage nummer	1
Horend bij kenmerk	DGBI-TOP / 26343719
Datum	

In deze bijlage wordt u meegenomen in de stappen die er Rijksbreed gezet zijn om de verduurzaming van het mkb te ondersteunen en te versnellen. De beschrijvingen geven kort weer wat voor soorten ondersteuning er zijn. In bijlage 2 vindt u een overzicht met alle programma's en regelingen en links naar meer gedetailleerdere beschrijvingen van de specifieke regeling of het programma. Ook vindt u in dat overzicht op welke type mkb'er naar energieverbruik het programma of de regeling is gericht. De volgende alinea's zijn ingedeeld in drie domeinen: productieprocessen, zakelijke mobiliteit en bedrijfsruimtes. Deze domeinen zijn vervolgens weer opgedeeld in vier soorten programma's en regelingen op basis van het doel:

1. Informatie, inspiratie en kennisontsluiting;
2. Onderzoek en ontwikkeling;
3. Stimulering;
4. Normering.

In deze bijlage vindt u regelingen en programma's gericht op het algemene mkb. Dit zijn regelingen en programma's die vallen onder de verantwoordelijkheid van de ministeries voor Economische Zaken en Klimaat, Binnenlandse Zaken en Infrastructuur en Waterstaat. Daarnaast zijn er nog specifieke regelingen en programma's gericht op mkb in o.a. de landbouw, de glastuinbouw, de zorg of mkb met een andere maatschappelijke functie. Deze programma's vallen onder de verantwoordelijkheid van de ministeries voor Landbouw, Natuur en Voedselzekerheid en Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Over deze specifieke programma's en regelingen wordt op een andere plek geïnformeerd.

Als laatste vindt u in deze bijlage een beschrijving van een viertal aankomende programma's. Ook deze programma's zijn gericht op het ondersteunen van het mkb bij de verduurzaming.

Verduurzaming productieprocessen

Informatie, inspiratie en kennisontsluiting

We werken op verschillende manieren aan het verbeteren van de kennis over het verduurzamen van het productieproces. allereerst organiseert RVO, in samenwerking met brancheverenigingen, kennisprogramma's en kennisuitwisselingsdagen voor ondernemers.¹ Dit sluit aan bij de bevinding dat ondernemers belangrijke informatie het liefst uit hun eigen netwerk halen.² Hiernaast nemen de *mkb klimaatwerk tool* en de *energiebesparingstool* (DEB) de ondernemer stapsgewijs mee langs een breed scala aan maatregelen die genomen kunnen worden. Bij elke stap wordt informatie gegeven over welke ondersteuning voor die stap beschikbaar is. Daarnaast is er het *platform verduurzaming industrie* is een gezamenlijk initiatief van RVO, VEMW en NVDE om uitvoering te geven aan kennisuitwisseling en kennisontsluiting richting de bedrijven. En ook het Digitaal Ondernemersplein (DOP) waar overheden en uitvoeringsinstanties samenwerken om ondernemers te informeren over een breed aantal onderwerpen waaronder verduurzaming.

Naast de informatie van RVO en het *platform verduurzaming industrie* wordt ook veel informatie verstrekt door het duurzaamheidsloket van de Kamer van Koophandel (KvK), de Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM), ondernemers- en brancheverenigingen, provincies en veel gemeentes. Dit betekent dat er veel informatie is voor ondernemers, maar ook dat die informatie vaak verdeeld is over verschillende bronnen en kanalen. Daarnaast geven deze kanalen ook niet altijd de meest actuele informatie. In 2023 gaan de ministeries van EZK, BZK, I&W & LNV en VWS per 2023 in interdepartementaal verband samenwerken met als doel informatie over verduurzaming voor het mkb gemakkelijker, toegankelijker en uniformer te maken (zie het actieprogramma duurzaam ondernemen op pagina 11).

Verder wordt het kleinere mkb via de *Subsidie Verduurzaming Mkb (SVM)* ondersteund met het inhuren van een duurzaamheidsexpert. Via deze subsidie wordt tot 80% van de kosten voor een gericht duurzaamheidsadvies vergoed. Deze subsidie is tijdelijk gesloten, maar is per 1 april 2023 weer opengesteld.

Het Versnellingshuis Nederland Circulair! helpt ondernemers de (eerste/volgende) stap te zetten in de circulaire economie. Door te inspireren en informeren, in contact te brengen met andere ondernemers of te begeleiden met expertise en kennis, bijvoorbeeld op gebied van Wet en regelgeving en financiering. Daarnaast

¹ Hiermee wordt invulling gegeven aan de toezegging uit TK 32 813 nr. 1117 om kennisdeling en samenwerking te bevorderen middels 'communities of practices'.

² www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/01/31/zon-pv-op-bedrijfsdaken

werkt het Versnellingshuis aan sector brede transitie, door circulaire ketensamenwerking te begeleiden en stimuleren. Het Versnellingshuis zelf is een samenwerkingsverband van het Ministerie van IenW, VNO-NCW/MKB-Nederland, Het Groene Brein en MVO Nederland en werkt met bijna honderd partners door het hele land: Versnellingspartners die ook de circulaire ondernemer willen helpen; zowel regionaal, in de sector of op financieel gebied.

Onderzoek en ontwikkeling

Met slimmere, zuinigere producten die minder of andere energie en/of materialen gebruiken kan het Nederlandse mkb hét verschil maken. Er zijn verschillende regelingen waarmee mkb'ers subsidie kunnen ontvangen voor het onderzoeken en ontwikkelen van innovaties die leiden tot duurzamere productieprocessen.

Ruwweg zijn deze te verdelen tussen generieke en specifieke innovatieregelingen. Generieke innovatieregelingen staan open voor innovatieprojecten vanuit allerlei sectoren. MKB-projecten die beogen productieprocessen te verduurzamen kunnen hieronder vallen. De voornaamste generieke innovatieregelingen zijn: *Wet Bevordering Speur en Ontwikkelwerk* (WBSO). Door deze wet krijgen bedrijven belastingaftrek als ze meer dan 500 uur per jaar aan speur- en ontwikkelwerk besteden. Het *Innovatiekrediet* dat is bedoeld voor de ontwikkeling van innovatieve ontwikkelingsprojecten met flinke technische risico's en een uitstekend marktperspectief. De *Mkb-innovatiestimulering Regio en Topsectoren (MIT)* die een verzameling is van verschillende instrumenten waarbij het mkb ondersteund wordt bij innovatieprojecten. Hieronder valt ook R&D samenwerking, waarbij mkb'ers worden ondersteund om samen aan innovaties te werken. En als laatste regeling de *PPS-toeslag waarmee* de private financiële inleg wordt gestimuleerd voor privaat-publieke samenwerkingen tussen bedrijven en onderzoeksorganisaties.

Daarnaast zijn er regelingen die specifiek ondersteuning bieden voor innovaties die tot minder CO₂ uitstoot leiden of de circulaire transitie stimuleren. Verduurzaming van productieprocessen bij het mkb komt bij deze regelingen vaak voor onder de noemers van: hernieuwbare energieproductie (schone energie gebruiken), energie-efficiëntie (minder energie gebruiken) of circulaire economie (duurzamere grondstoffen gebruiken). De voornaamste specifieke innovatieregelingen waar mkb'ers terecht kunnen staan hieronder benoemd. Met de *Demonstratie Energie en klimaatinnovatie (DEI+)* kunnen bedrijven een subsidie aanvragen voor een pilot- of een demonstratieproject als de dienst een belangrijke bijdrage levert aan de klimaat-, energie- en circulaire transitie. Met de *Kennis en Innovatie Agenda – Circulaire Economie (KIA CE)* kunnen ondernemers subsidie krijgen voor onderzoek naar of ontwikkeling van circulaire producten,

processen of diensten. Verder ondersteunt de *Missiegedreven Onderzoek, Ontwikkeling en Innovatie (MOOI)* vooral het industriële mkb bij cross-sectorale grootschalige consortia bij het onderzoeken en ontwikkelen van integrale oplossingen. En in aanvulling daarop ondersteunt de *TSE Industrie Onderzoek & Ontwikkeling* kleinschaligere innovatieprojecten in de industrie. En zorgt de *Topsector Industrie studies (TSE Industrie studies)* voor ondersteuning in het uitvoeren van haalbaarheidsstudies en milieustudies die nodig zijn voor investeringsbeslissingen.

Stimulering

1. Fiscale maatregelen om verduurzaming van productieprocessen aantrekkelijker te maken

Er zijn drie grote maatregelen die het fiscaal aantrekkelijker maken om duurzame toepassingen te gebruiken binnen een bedrijf. Dit gaat om de *Energie Investeringsaftrek voor ondernemers (EIA)*, de *Milieu Investeringsaftrek (MIA)* en de *Willekeurige afschrijving milieu investeringen (VAMIL)*. Deze drie regelingen bieden de ondernemer een fiscale tegemoetkoming -extra aftrekmogelijkheid van de fiscale winst c.q. flexibele afschrijving- bij investeren in milieuvriendelijke en energiebesparende bedrijfsmiddelen en duurzame energie. Het gaat hierbij om bedrijfsmiddelen die vermeld staan in de Energie- en Milieulijst. Deze regelingen zijn voor alle ondernemers die inkomsten- of vennootschapsbelasting betalen waarmee de regelingen in principe toegankelijk zijn voor alle mkb'ers. Daarnaast stimuleert de *Regeling groenprojecten* financiering van duurzame innovatieve projecten.

2. Subsidies voor verduurzaming voor ondernemers

Met betrekking tot verduurzaming kennen we twee grote subsidies die vooral gericht zijn op het productieproces van energie-intensieve mkb bedrijven en de grotere bedrijven: dit zijn de *Subsidie Duurzame Energieproductie en Klimaattransitie (SDE++)* en de *Versnelde klimaatinvestering industrie (VEKI)*. Beide subsidies zijn niet exclusief gericht op het mkb maar worden wel door het mkb gebruikt (in het geval van de VEKI is circa 70% van de aanvragen afkomstig van het mkb). Beide subsidies zijn voor de implementatie van uitontwikkelde technieken waarbij de investeringskosten (nog) te hoog zijn om ze rendabel in te zetten. Doel van deze subsidies is om inzet van deze technieken toch competitief te maken. Voor het mkb in categorieën 1, 2 en 3 is er de *Investeringssubsidie duurzame energie en energiebesparing (ISDE)*. Met deze subsidie worden warmtepompen, duurzame kookinstallatie en kleine windturbines gesubsidieerd om zo productieprocessen te verduurzamen. Daarnaast biedt het *Versnellingshuis Nederland Circulair* behalve informatie

ook ondersteuning aan onder andere mkb ondernemers die meer circulair willen gaan werken in ketens. IenW heeft met het versnellingshuis en RVO de subsidieregeling Circulaire ketenprojecten opgezet voor mkb-ondernemers die samen met andere ondernemers een product, proces of dienst circulair willen ontwerpen, produceren of organiseren.

3. *Krediet maatregelen*

Veel duurzame investeringen zijn wel rendabel maar ondernemers hebben niet altijd voldoende middelen om deze investeringen zelf te financieren. In de praktijk blijkt dat financiering via banken of non-bancaire financiers niet altijd even makkelijk is, omdat bedrijven bijvoorbeeld onvoldoende zekerheden hebben. Om dit te verhelpen nemen we kredietmaatregelen zoals het groene luik van de *Borgstelling mkb-kredieten* (BMKB-Groen). Met deze regeling staat de rijksoverheid voor 90% garant voor het maximale borgstellingskrediet bedoeld voor duurzame investeringen. Doel hiervan is dat kredietverstrekkers bereid zijn om gemakkelijker en sneller te voorzien in financiering. Omdat het juist voor de kleinere leningen in de praktijk lastig blijkt om financiering aan te trekken is de BMKB-Groen vooral gericht op categorie 1 en 2 mkb bedrijven.

Normering

De belangrijkste nationale norm die effect heeft op het productieproces van het mkb is de *Energiebesparingsplicht*. Deze maatregel is gericht op mkb'ers vanaf categorie 3 en verplicht dat alle energiebesparende of energieopwekkende maatregelen genomen moeten worden met een terugverdientijd van vijf jaar of minder. Als de energiebesparingsplicht geldt voor het desbetreffende bedrijf of organisatie moet ook eens in de vier jaar gerapporteerd worden welke maatregelen zijn uitgevoerd. Dit is de *informatieplicht*. Alle bedrijven die aan de Energiebesparingsverplichting moeten voldoen, moeten ook op 1 december 2023 aan de informatieplicht hebben voldaan. Dit betekent dat deze bedrijven moeten rapporteren welke maatregelen ze uitgevoerd hebben en wat hun energieverbruik is. Met de *Erkende maatregelenlijst (EML) kan invullingen worden gegeven aan de informatieplicht*. Dit is een handig hulpmiddel waarop de belangrijkste uit te voeren maatregelen met een terugverdientijd van vijf jaar of minder al door de rijksoverheid zijn uitgewerkt. De Minister voor Klimaat en Energie publiceert binnenkort een vernieuwde *EML*, die de sectorale lijsten uit 2019 gaan vervangen. De nieuwe *EML* is verdeeld naar maatregelen aan het gebouw (gebouwbonden) en maatregelen in het proces (activiteitgebonden). Recent onderzoek laat zien dat de bekendheid van ondernemers met de informatieplicht verbeterd kan worden.³ Voor grootgebruikers vanaf 10 miljoen kWh elektriciteit of 170.000 m³ aardgas(equivalent) is er een onderzoeksplicht. Dit houdt in dat deze bedrijven

³ www.rijksoverheid.nl/gedragsanalyse-verduurzaming-mkb

alle energiebesparende maatregelen of energieopwekkende maatregelen onderzocht moeten worden en een uitvoeringsplan moet worden opgesteld voor de maatregelen die zich in vijf jaar of minder terugverdienen. Ook deze doelgroep moet uiterlijk 1 december rapporteren.

Verduurzaming zakelijke mobiliteit

Informatie, inspiratie en kennisontsluiting

Informatie over vervoer en transport wordt ook meegenomen in de informatie verstrekking door oa de RVO en KvK. Deze programma's staan hierboven al beschreven in het deel over de verduurzaming van de productie processen. Deels wordt er voor transport en vervoer kennis uitgewisseld via de programma's van RVO, KvK, etc. zoals beschreven bij verduurzaming productieprocessen. Daarnaast wordt bij dit domein van de verduurzaming gebruik gemaakt van Green Deals tussen bedrijven en andere overheden. Naast afspraken over (lokale) regelgeving, ondersteuning of infrastructuur wordt in deze deals ook fors ingezet op kennisdeling tussen bedrijven onderling en tussen overheid en bedrijfsleven. Op het gebied van vervoer zijn al tenminste 16 van dit type deals gesloten. Daarnaast worden vanuit de *Nationale Agenda Laadinfrastructuur* (NAL) gemeentes, netbeheerders en bedrijven ondersteund in kennis en expertise over de aanleg en beheer van laadinfrastructuur voor zakelijk gebruik. Ook wordt informatie over relevante regelingen en goede voorbeelden over duurzamen personenmobiliteit voor werkgevers ontsloten. Hierbij wordt o.a. samengewerkt met het platform *Zowerkthet*. Tenslotte zijn bij het Meerjaren programma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) in het najaar 2022 afspraken gemaakt met regionale overheden over het faciliteren van werkgevers bij hun transitie naar duurzame mobiliteit door regionale werkgeversnetwerken.

Onderzoek en ontwikkeling

Op dit moment zien we dat emissievrij vervoer nog niet op alle vlakken kan concurreren met vervoer op basis van fossiele brandstof. Daarnaast draagt het efficiënter maken van logistieke ketens bij aan het verminderen van uitstoot en versterkt dit de concurrentiekracht van de Nederlandse logistieke sector. Daarom ondersteunen we verdere (duurzame) innovatie van de logistiek met de *MIT regeling topsector logistiek*.

Stimulering

Het gebruik van emissievrij vervoer heeft grote voordelen. Het aanschaffen of leasen van emissievrije voertuigen is een grote investering voor een ondernemer, zeker als het huidige fossiele vervoer nog niet (volledig) is afgeschreven. Daarnaast

komen ondernemers in steeds meer situaties die emissievrij vervoer noodzakelijk maakt (zie normering). Daarom ondersteunen wij ondernemers bij de aanschaf en de lease van emissievrije voertuigen door middel van een drietal subsidies. Deze subsidies zijn gericht op verschillende type voertuigen.

1. *De Subsidie meerkosten in de aanschafprijs van emissieloze bestelwagens (SEBA)* gericht op kleinere bedrijfswagens.
2. *Aanschafsubsidieregeling Zero-Emissie Trucks (AanZET)* gericht op grootvervoer zoals vrachtwagens.
3. *Subsidieregeling Schoon en Emissieloos Bouwmateriaal (SSEB)* voor de aanschaf van emissievrij bouwmetaal.

Deze drie subsidies zijn beschikbaar voor het gehele mkb. Voor de AanZET regeling is het percentage subsidie dat een ondernemer kan ontvangen afhankelijk van de omvang van de onderneming. Daarnaast ondersteunt het ministerie van I&W met subsidie de aanleg van *walstroom* in havens. Dit is een belangrijke randvoorwaarde voor de verduurzaming van het vervoer over water. Daarnaast stimuleren de fiscale regelingen MIA/Vamil en Regeling groenprojecten investeringen in, en financiering van, emissievrije voertuigen.

Normering

Met betrekking tot transport en logistiek zijn twee nationale normen van toepassing. Deze normen geven helderheid wanneer en waar vervoer en/of logistiek moet zijn verduurzaamd. Het gaat hierbij om:

- a. *Zero-Emission zones (ZE-zone)*
Vanaf 2025 voeren 30 tot 40 grote steden een ZE-zone in. Binnen de ZE-zone is alleen emissievrije logistiek toegestaan. Met andere woorden, bevoorrading is alleen toegestaan met emissievrije voertuigen. Deze norm geldt voor alle bedrijven met logistieke activiteiten binnen een ZE-zone.⁴
- b. *Besluit CO₂-reductie werkgebonden personenmobiliteit*
Het besluit bevat een gezamenlijk CO₂-plafond voor werkgevers met 100 of meer werknemers. Het gaat om ongeveer 8.000 organisaties in zowel de private als publieke sector. De werkgevers rapporteren jaarlijks over de werkgebonden personenmobiliteit. Dat betreft het totaal van de door werknemers gereisde zakelijke en woon-werkkilometers. Het Ministerie van IenW monitort of het gestelde reductiedoel voor 2030 bereikt gaat worden. Als blijkt dat de emissies niet onder het emissieplafond zijn gebleven of als er

⁴ www.opwegnaarzes.nl/

geen sprake is van een dalende lijn in de CO₂-emissie, dan treedt voor werkgevers met 100 of meer werknemers een norm voor zakelijke mobiliteit in werking, die de CO₂-uitstoot per reizigerskilometer maximeert. Mogelijk komt er dan ook een norm voor woon-werk mobiliteit.

Verduurzaming van bedrijfsruimtes

Informatie, inspiratie en kennisontsluiting

Mkb-ers worden sinds 2019 ook specifiek aangezet om energiebesparende maatregelen te nemen in het kader van de Energiebesparingsplicht. Hiertoe heeft MKB Nederland, met subsidie van de rijksoverheid, de Digitale Energie Bespaar tool (DEB tool) ontwikkeld. Deze tool is gratis beschikbaar voor allerlei sectoren en bevat concrete handvatten die heel veel mkb-sectoren kunnen gebruiken bij verduurzaming. De mate waarin ondernemers de DEB tool weten te vinden is nog beperkt.⁵ Energieadviseurs die ondernemers adviseren maken wel vaak gebruik van de DEB tool.⁶ Daarnaast kunnen mkb-ondernemers ook gebruik maken van de Subsidieregeling verduurzaming mkb (SVM) voor de verduurzaming van het bedrijfsgebouw. Net zoals voor het productieproces krijgt een ondernemer onder deze regeling maximaal 80% van de kosten voor een maatadvies hoe te verduurzamen vergoed. Het voornemen is om vanaf 2024 de mkb'er te blijven ondersteunen bij het verduurzamen van gebouwen, maar we verkennen de manier waarop dat het beste kan gebeuren.

In 2021 is de pilotfase van *Versnellingsprogramma verduurzaming bedrijventerreinen* (PVB) gestart. Binnen het programma worden verschillende stakeholders, brancheorganisaties, gemeentes, provincies en rijk samengebracht om de verduurzaming op bedrijventerreinen te versnellen. Op dit moment wordt het programma in een aantal regio's opgezet. Het voornemen is om het programma in 2024 landelijk uit te rollen. Vanuit het Rijk wordt dit programma ondersteund met kennis en informatie en daar waar nodig met gerichte middelen. Het versnellingsprogramma wordt gezien als één van de instrumenten binnen het Programma Werklocaties en het GRIP-traject (GRIP op grootschalige vestigingen)

Via de campagne *Zet ook de knop om* (ZODKO) worden zowel burgers als bedrijven aangezet om op korte termijn veel energie te besparen met maatregelen die weinig investeringen kosten. Daarnaast worden ondernemers geïnformeerd over het brede scala aan mogelijkheden om structureel energie te besparen. Via deze campagnewebsite⁷ kunnen ondernemers algemene informatie

⁵ www.rijksoverheid.nl/gedragsanalyse-verduurzaming-mkb

⁶ www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/02/09/onderzoeksrapport-focusgroepen-energieadviseurs-mkb

⁷ www.zetookdeknopom.nl/bedrijven

vinden over energie besparen, de verwarming, energiebeheer en gedrag. Maar ook branche specifieke informatie opgesteld door tenminste negen brancheorganisaties, waaronder ook MKB-Nederland die de campagne omarmd heeft. Daarnaast wordt er via ZODKO ook ingezet op het verspreiden van inspirerende voorbeelden van energiebesparing.

Stimulering

Maatregelen om energie te besparen in bedrijfsruimtes, zoals isolatie of overschakelen naar een warmtepomp, kunnen kostbare investeringen zijn. Om de investeringslast te verminderen en de financierbaarheid te verbeteren zijn er vijf regelingen die ook al eerder in deze bijlage zijn beschreven. De ISDE, de EIA, MIA/Vamil, Regeling groenprojecten en de BMKB-Groen. Deze regelingen kunnen naast investeringen voor het productieproces ook gebruikt worden voor investeringen in het bedrijfsgebouw. Deze regelingen staan open voor alle mkb'ers. Ook de eerder genoemde SVM kan voor het bedrijfsgebouw worden gebruikt.

Ook biedt *Bespaargarant* mogelijkheden voor financiering voor de verduurzaming van gebouwen⁸. Bespaargarant is een initiatief van betrokken brancheorganisaties waarbij een standaardmethode is ontwikkeld voor ontzorging en financiering van de verduurzaming van gebouwen.⁹

Normering

Ook met betrekking tot verduurzaming van bedrijfsruimtes zijn er een aantal normen die ondernemers duidelijkheid geven. Alle ondernemers met een energieverbruik van 50.000 kWh of 25.000 m³ aardgas per jaar of meer vallen onder de *Energiebesparingsplicht*. Dat betekent dat energiebesparende maatregelen voor het gebouw genomen moeten worden als deze een terugverdientijd hebben van vijf jaar of minder. Ook hierbij helpt de EML, waarop maatregelen staan die binnen die terugverdientijd vallen.

Naast deze algemene norm geldt vanaf dit jaar, op basis van het Bouwbesluit, de *Energielabel-C verplichting kantoren*¹⁰. Dit betekent dat een kantoorgebouw dat vanaf 1 januari 2023 een energielabel lager dan C heeft niet meer gebruikt mag worden als kantoor. Met betrekking tot de handhaving is de gemeente bevoegd gezag. Het Informatiepunt Leefomgeving (IPLO) heeft voor gemeenten een handreiking gemaakt waarin een landelijke handhavingsstrategie wordt

⁸ bespaargarant.nl

⁹ Zo kunnen mkb'ers die een maatschappelijk taak uitvoeren, zoals in de zorgsector, gebruik maken van de DUMAVA en van de diensten van het Kennis- en Innovatieplatform Verduurzaming Maatschappelijk vastgoed.

¹⁰ rvo.nl/energielabelckantoren

beschreven. De gemeenten hebben extra middelen gekregen voor deze toezichthoudende taak.

Voor mkb'ers die een kantoorgebouw hebben, geldt deze verplichting ook. Wanneer een mkb'er een kantoorgebouw huurt, dan rust de verplichting op de eigenaar, maar is het raadzaam als mkb'er hier wel naar te vragen bij de eigenaar.

Om gebouweigenaren meer handelingsperspectief te geven naar welk energieprestatieniveau gebouwen gerenoveerd moeten worden, heeft de minister voor VRO de Renovatiestandaard¹¹ gepubliceerd. Het gewenste eindniveau voor gebouwen is, met de huidige kennis en stand van zaken, energielabel A++ of A+++ afhankelijk van de gebruiksfunctie van het gebouw. In 2030 wordt deze norm vastgelegd in regelgeving. Tot 2030 wordt de renovatiestandaard gestimuleerd via financiële regelingen, is het voldoen aan de renovatiestandaard voldoende als bewijs voor de Energiebesparingsplicht wat betreft de gebouwgebonden maatregelen en komt het als advies terug op het Energielabel Utiliteitsbouw.

Aankomende maatregelen

Naast de programma's en regelingen die er nu al zijn, wordt gewerkt aan een viertal aanvullende programma's met betrekking tot verduurzaming van het mkb. In de volgende alinea geef ik u beknopt inzicht in welke programma's dat zijn.

Ondersteuning en ontzorgen verduurzaming mkb

Ik (MEZK) verken samen met de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en met de minister voor Klimaat en Energie hoe we actief ondernemers kunnen benaderen en ondersteunen bij de verduurzaming van zowel het bedrijfsgebouw als het productieproces. Het betreft een aanvullende aanpak om met name kleinere mkb ondernemers te ontzorgen als het gaat om verduurzaming. Bovendien bekijken we hoe de op 1 april 2023 opengestelde subsidieregeling verduurzaming mkb (SVM) in 2024 kan worden vormgegeven. Momenteel zijn er nog geen financiële middelen beschikbaar voor deze aanpak. Ik verwacht u verder te kunnen informeren over dit traject in het najaar.

Huurders en verhuurders

Veel mkb-ers zijn geen eigenaar van het pand. Het wordt gehuurd van een institutionele of buitenlandse belegger of een particuliere belegger/eigenaar. Duurzame investeringen in het vastgoed komen, wanneer er geen wijzigingen in de huren plaatsvinden, ten goede van de gebruiker die een lager energieverbruik

¹¹ www.rvo.nl/nieuws/renovatiestandaard-geeft-perspectief

heeft. Dit wordt de "split incentive" genoemd. Oplossingen om tot een "shared incentive" te komen, zijn aanwezig, maar vergt inzet van zowel de huurder als de verhuurder. In recent onderzoek geeft 49% van de huurders aan een huursverhoging te willen betalen als de verhuurder het pand verduurzaamd. 31% staat hier neutraal in en 20% wijst het af.¹² Er lijkt dus ruimte te zijn om de dialoog tussen huurders en verhuurders over de verduurzaming van bedrijfspanden verder te brengen. Belangrijk hierbij is, dat wanneer er toezicht gehouden wordt op wetgeving, de juiste organisatie wordt aangeschreven. In veel gevallen wordt de gebruiker aangeschreven, terwijl de eigenaar de overtreding ongedaan kan maken. Vanuit de Rijksoverheid moet dit nog meer onder de aandacht worden gebracht.

Actieprogramma Informatievoorziening Duurzaam Ondernemen

Bij het verduurzamen van hun bedrijfsvoering moeten ondernemers veel regelen met de overheid. Dit loopt niet altijd even soepel. De Aanpak Levensgebeurtenissen richt zich daarom op betere overheidsbrede communicatie en slimmere dienstverlening aan ondernemers. In het kader van de Levensgebeurtenis Duurzaam Ondernemen is een overheidsbrede klantreis uitgevoerd. Aan de hand van die methode hebben RVO en KVK gekeken wat de knelpunten zijn die ondernemers ervaren in hun contact met de overheid als het gaat om duurzaam ondernemen. We onderzoeken in het kader van dit programma drie actielijnen:

1. Investeer in de relatie met de lokale overheid. De lokale overheid is vaak het eerste aanspreekpunt voor veel ondernemers. Zorg dat hier voldoende slagkracht is om ondernemers werkelijk te ondersteunen bij de verduurzaming
2. Investeer in het warme netwerk: Veel ondernemers halen belangrijke informatie over verduurzaming op uit hun eigen netwerk van vrienden en kennissen, collega ondernemers en branche organisatie. Investeer in kennis structuren in de warme netwerken.
3. Zorg voor regie op de informatieverstrekking uit de overheid. Er zijn op dit moment erg veel websites waarmee de overheid informatie verstrekt aan ondernemers.

Actieprogramma mkb circulair

Gezamenlijk met regiopartners en brancheorganisaties wordt een programma uitgewerkt om het gebruik van circulaire materialen en circulaire productieprocessen in het mkb te versnellen. Hierbij wordt specifiek gewerkt aan acties die uitgevoerd kunnen worden op regionaal niveau.

¹² www.rijksoverheid.nl/gedragsanalyse-verduurzaming-mkb

Onderzoeken naar motivatie en barrières

In kamerbrief 32813-974 kondigde de minister voor Klimaat en Energie aan graag gebruik te maken van de kennis van gedragswetenschappers op het klimaatbeleid¹³. Naar aanleiding hiervan lopen er verschillende gedragsonderzoeken om een beter beeld te krijgen van de motieven en barrières van ondernemers om te verduurzamen. De verwachting is dat deze onderzoeken voor het eind van het eerste kwartaal van 2023 zijn afgerond. Het is daarbij ook belangrijk om te kijken naar hoe verschillende intermediairs in de directe omgeving van de ondernemers een rol (kunnen) spelen bij verduurzaming. Zo blijkt uit de eerste resultaten dat ondernemers, naast de Rijksoverheid, de meeste waarde hechten aan informatie over verduurzamingsmaatregelen vanuit de energieadviseurs en uitvoerende partijen.

¹³ www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/06/24/syntheseverslag-klimaatbeleid-en-gedragsinzichten